

Fagnotat

Saksnr.: 201731012/14
Emnekode: ESARK-510
Saksbeh.: KHOS

Til: Byrådsavdeling for byutvikling
Fra: Plan- og bygningsetaten
Dato: 31.05.2018

Bergen sentrum. Olav Kyrres gate. Forslag til forprosjekt gateopprustning. GJENNOMGANG AV HØRINGSUTTALELSER OG ANBEFALING

Om forprosjektet

Det er utarbeidet et forprosjekt med formål å legge til rette for gateopprusting i Olav Kyrres gate. Forprosjektet er et samarbeid mellom Statens vegvesen, Hordaland Fylkeskommune og Bergen kommune i regi av det tidligere Bergensprogrammet, nå Miljøløftet.

Planarbeidet er satt i gang fordi det er behov for å oppgradere Olav Kyrres gate til å møte dagens krav om universell utforming. Som en sentral del av kollektivknutepunktet i sentrum, ønsker man at gaten skal bli mer attraktiv, trafikksikker og funksjonell for kollektivtrafikken samtidig som den ivaretar dagens øvrige sentrumsfunksjoner.

Byrådet behandlet forprosjektet i møtet 25.01.2018, sak 1022/18, og fattet følgende vedtak: *"Forslag til forprosjekt for gateopprustning Olav Kyrres gate sendes på høring til berørte parter."* Saken omhandler resultatet av høringen, status for detaljprosjekteringen av tiltaket, samt videre fremdrift.

Anbefalt forslag fra fagetaten:

Forprosjektet med anbefalt løsning for Olav Kyrres gate som beskrevet i saken, legges til grunn ved detaljprosjekteringen av gaten.

PLAN- OG BYGNINGSETATEN

Petter Wiberg - avdelingsleder

Mette Svanes - etatsdirektør

Brevet er elektronisk signert og har derfor ingen underskrift.

Vedlegg:

- A. Opprustning av Olav Kyrres gate – Endringer fra forprosjekt, datert 10.04.2018
- B. Faseplaner ved stengt gate, datert 19.03.2018
- C. Holdeplass Bystasjonen, datert 20.03.2018
- D. Holdeplass Lars Hilles gate, datert 20.03.2018
- E. Holdeplass Nygårdsgaten, datert 22.03.2018
- F. Landskapsplan Olav Kyrres gate, datert 04.10.2018
- G. Samlet oversikt midlertidige ruter, datert 20.03.2018
- H. Vurdering av faseplaner fra forprosjektet, datert 23.01.2018

Fullstendig dokumentoversikt og saksgang, se <http://www.bergen.kommune.no/innsynpb/> snr 201731012

Endringer fra forprosjektet

Tiltaket detaljprosjekteres parallelt med den politiske behandlingen av forprosjektet, med Statens vegvesen som prosjekteringsansvarlig. Underveis i denne prosessen har man sett et behov for å avvike fra deler av forprosjektet (utgave 3. datert 13.12.2016), og Statens vegvesen har i vedlegg A – *Opprustning av Olav Kyrres gate – Endringer fra forprosjekt* gjort rede for alle endringer. Under følger en kort redegjørelse for de vesentligste endringene:

Prosjektavgrensning:

Prosjektområdet omfatter Olav Kyrres gate på strekningen mellom Småstrandgaten og Foreningsgaten, fra fasade til fasade, inkludert kryssområder til sidegater. Da det skal etableres nye leskur ved dagens holdeplass i Småstrandgaten, vil man også oppgradere dekket med skifer.

For å erstatte tapt busskapasitet i Olav Kyrres gate vil det bli etablert tre holdeplasser i Lars Hilles gate, Nygårdsgaten og Fjøsangerveien (Perrong I). Disse holdeplassene vil etableres før Olav Kyrres gate stenges for anleggsarbeid.

Tilrettelegging for syklister:

Forprosjektet la opp til at dagens gjennomgående røde felt i storgatestein langs østsiden av gaten, ment for syklister, fjernes. I fagnotatet til forprosjektet legges det til grunn at det ikke skal legges spesielt til rette for sykling i gaten, da den er uegnet som sykkeltrasé på grunn av konflikter med en høy tungtrafikkandel i gaten, og at utredninger for sykkel i sentrum peker på en separat sykkeltrasé langs Christies gate som hovedrute.

Det er uenighet mellom Hordaland Fylkeskommune, som slutter seg til forprosjektet angående vurderingen av en sykkeltrasé i Olav Kyrres gate, og Statens vegvesen som ønsker å opprettholde et tilbud til syklister i gaten i form av saget brostein.

Selv om gaten i dag har en lav sykkelandel, er det etter en trafiksikkerhetsvurdering gjennomført av Statens vegvesen ønskelig å opprettholde et tilbud til syklister i gaten. Statens vegvesen viser til at Styringsgruppen i Bergensprogrammet i møtet den 31.10.08 bestemte at: "når det graves i gater i sentrum skal det når gaten settes i stand igjen brukes saget brostein i 1m bredde inn mot fortauet på begge sider. På denne måten sikres sykkelvennlig dekke i gaten".

Prosjektet legger dermed opp til at det etableres et rullevennlig dekke langs gatens østre fortau med 1,5m bredde. Feltet er en del av kjørebanelen og ikke et eget sykkelfelt, og man anser ikke at dette er en oppfordring om å sykle i gaten eller at det er et tiltak som vil øke sykkelandelen betraktelig.

Planlagt materialbruk:

Forprosjektet la opp til at eksisterende fortausutsmykning i mosaikk av Elina Brandt Hansen fjernes på grunn av den dårlige forfatningen til kunstverket. Dette vil man reetablere med utgangspunkt i kunstnerens skisser, men i en mer holdbar utførelse. For å hindre at tilsvarende skader som kunstverket har i dag skal oppstå igjen, vil man øke tykkelsen på steinen, slik at de får samme dimensjoner som tiliggende smågatestein i møbleringssonen.

Faseplaner:

Forprosjektet la opp til at deler av Olav Kyrres gate kunne være i bruk under anleggsperioden, mens detaljprosjekteringen har vist at dette ikke kan la seg gjøre. Derfor er det i samråd med Skyss utarbeidet alternativer for midlertidige ruteomlegginger for buss og faseplaner for stengt gate, se vedlegg B – *Faseplaner ved stengt gate*, vedlegg C – *Samlet oversikt midlertidige ruter*, og vedlegg C – F for plantegninger over Olav Kyrres gate samt holdeplasser i Fjøsangerveien (Perrong I), Lars Hilles gate og Nygårdsgaten.

Innkommne merknader og uttalelser ved offentlig ettersyn

Forslaget til forprosjekt ble kunngjort 24.02.2018. Naboer, grunneiere og offentlige etater ble varslet med brev datert 16.02.2018. Det er innkommet 1 privat merknad og 8 høringsuttalelser.

Det er ingen innvendinger til hovedgrepet i forprosjektet. Uttalelsene og merknaden omhandler forhold vedrørende trafikkavvikling og tilkomst til gaten i anleggsfasen og varelevering, universell utforming, kollektivtransport, og håndtering av overvann.

Høringsuttalelser

Dok. 8: Vann- og avløpsetaten

Vann- og avløpsetaten (VA) ber om at det utarbeides en VA-rammeplan parallelt med prosjekteringsarbeidet, som skal ligge til grunn for videre detaljprosjektering og byggesaksbehandling. Det bes om at den sendes direkte til etaten for uttalelse.

VA-etaten har ikke avdekket behov for egne tiltak i området, men bemerker at ansvarlig prosjekterende må ta hensyn til kommunale ledninger m/tilhørende anlegg i prosjektområdet. Hvis tiltaket kommer i konflikt med disse, må de kommunale ledningene legges om og eventuelle kostnader dekkes av utbygger. Det tillates ikke at overvann føres til avløp-fellesledning. Det kan i fremtiden påregnes at den kommunale felles AF-ledningen i Olav Kyrres gate blir separert til rene spillvanns- og overvannsledninger.

Kommentar:

Dette må håndteres i det videre detaljplanarbeidet.

Dok. 10: Funksjonshemmedes fellesorganisasjon Bergen

Funksjonshemmedes fellesorganisasjon – Bergen (FFO) viser til FN-konvensjonen om universell utforming og tilgjengelighet, og understreker at det er en forskjell mellom "tilgjengelig" og "universell". Universell utforming handler om å utforme produkt, omgivelser, program og tjenester på en slik måte at alle uavhengig av funksjonsevne kan benytte seg av dem uten behov for tilpasning. Universell utforming utelukker ikke

hjelpemiddel for bestemte grupper med nedsatt funksjonsevne der det er behov for dette. Tilgjengelighet handler om å tilrettelegge for mennesker med spesielle behov, og omfatter blant annet informasjons- og kommunikasjonsteknologi, samferdsel og transport, byggverk og uteområder, samt tilgang til produkter.

FFO ber Bergen kommune ta høyde for at det finnes forskjellige typer funksjonshemninger, og at alle uavhengig dette skal ha tilgang til kommunale fasiliteter uten større utfordringer. I dette ligger bl.a. at det må være ledelist i alle fortauskanter, lyd i lyssignalanleggene, god belysning på kveld- og nattetid, og brede fortau uten hindringer.

FFO Bergen legger vekt på at fortausdekket må ha rullevennlig materiale, som ikke blir glatt når det regner. Skilting og tavler må også kunne benyttes av personer med nedsatt syn- og hørselsevne.

Universell utforming handler også om luftkvalitet. FFO ber Bergen kommune om å legge til rette for mindre luftforurensing i dette og fremtidige prosjekter i Bergen sentrum. Redusert kollektivtrafikk i Olav Kyrres gate er ett tiltak.

FFO ønsker mer informasjon om hvordan fjerningen av fem oppstillingsplasser for buss i Olav Kyrres gate vil påvirke tilgjengeligheten i sentrum. Ønsker at Bergen kommune tar hensyn til at gaten vil bli brukt, også under byggeprosessen. Brukere i sentrum må få informasjon om endrede ferdselsmønster og faremoment som ujevnt underlag.

Kommentar:

Et av hovedformålene med prosjektet er å oppgradere Olav Kyrres gate til å møte dagens standard for universell utforming, og alle tiltak knyttet til universell utforming skal presenteres for FFO og utvalget for universell utforming i Kommunalt råd for funksjonshemmede for å oppnå best mulig resultat.

De utvidede fotgjengerarealene på begge sider av gaten vil ha skiferdekke inntil fasadeliv, og møbleringssone i smågatestein. Møbleringssonen sikrer fremkommelighet uten hindringer med en taktil markering mot gangareal som et langsgående ledeelement. Det vil anlegges åpne vannrenner i granitt med smalt tverrsnitt som tilfredsstillt brukerkrav fra FFO. Omfanget av ledelinjer som forprosjektet la opp til vil forenkles noe for å øke lesbarheten. God belysning i gaten skal sikres ved lysmaster med ny optikk som tilfredsstillt dagens lyskrav. Se vedlegg A – *Opprustning av Olav Kyrres gate – Endringer fra forprosjekt* for mer detaljer, og vedlegg C – *Landskapsplan Olav Kyrres gate*.

Nye holdeplasser fra Skyss vil være universelt utformet, og utrustet med sann-tid, infosøyler, ledelinjer, leskur og kantstein som skal sikre trinnfri adkomst til buss.

For å erstatte tapt holdeplasskapasitet i Olav Kyrres gate som følge av gateopprustningen vil det opparbeides tre nye holdeplasser i Lars Hilles gate, Nygårdsgaten og Fjøsangerveien (Perrong I). Se vedlegg D – F for plantegninger over holdeplasser i Fjøsangerveien (Perrong I), Lars Hilles gate og Nygårdsgaten.

Olav Kyrres gate vil være stengt under hele anleggsperioden på grunn av anleggstekniske årsaker. På grunn av gatens sentrale funksjon vil det likevel tilrettelegges for bruk av gaten ved å anlegge tverrgående krysningspunkt for fotgjengere med fast dekke. Tilkost til eiendommer vil bli ivaretatt, men er ikke vist på tegninger. Tilkost for fotgjengere vil kunne endres i løpet av byggeperioden avhengig av hvor det er anleggsdrift. Se vedlegg B – *Faseplaner ved stengt gate*.

Dok. 12: Fylkesmannen i Hordaland

Fylkesmannen i Hordaland ser positivt på planene. Grunnet gatens sentrale rolle i kollektivsystemet i sentrum bør hurtig opprustingsarbeid etterstrebes. Fylkesmannen legger til grunn at kollektivtransporten og gang/sykkel fortsatt prioriteres.

Kommentar:

Ingen kommentar.

Dok. 13: Bybanen AS

Ingen innvendinger mot tiltaket.

Kommentar:

Ingen kommentar.

Dok. 15: Byantikvaren

Byantikvaren er positiv til at gaten skal rustes opp, og at man har fokusert på områdets eksisterende kvaliteter og kulturhistoriske verdier. Byantikvaren anbefaler det omsøkte forprosjektet for gateopprusting av Olav Kyrres gate, og er positive til at det forutsettes at den historiske gatestandarden med skifer på hele fortauet, storgatestein i vegbanen og platekantstein i granitt videreføres. Byantikvaren ber om at eksisterende fortausutsmykning i mosaikk av Elina Brandt Hansen restaureres og settes i stand med utgangspunkt i kunstnerens skisser, og at de avrundede hjørnene med "volutter" videreføres. Det forutsettes at tiltakene er avklart med Vann- og avløpsetaten samt Riksantikvarens distriktskontor Vest.

Kommentar:

Forprosjektet la opp til at eksisterende fortausutsmykning i mosaikk fjernes på grunn av den dårlige forfatningen til kunstverket. Da fortausutsmykning og avrundede hjørner med "volutter" er en vesentlig del av gatens identitet, er dette detaljer man nå søker å videreføre. Se vedlegg A – *Opprustning av Olav Kyrres gate – Endringer fra forprosjekt.*

Dok. 16: Bymiljøetaten

Bymiljøetaten forutsetter at opprustningen av Olav Kyrres gate ikke påvirker eksisterende trær i Byparken eller på Ole Bulls plass, og at føringene lagt i kommunens plan for gatetrær følges. Bymiljøetaten forutsetter forsiktig graving i områder der man kommer nær rotsone. Eksisterende gatetrær plantet i fortausareal langs Olav Kyrres gate bør søkes beholdt. Det vises til brev datert 13.03.2018 og til møter hvor etaten har deltatt. Bymiljøetaten har ingen nye kommentarer vedrørende forprosjektet for gateopprustning av Olav Kyrres gate.

Kommentar:

Det legges opp til å videreføre det grønne preget Olav Kyrres gate har i dag. På grunn av endret utforming ved holdeplass A vil antall trær her være noe redusert i forhold til hva som ble lagt til grunn i forprosjektet, men totalt sett er antall trær i gaten kun redusert med ett. Se vedlagt landskapsplan, vedlegg F.

Dok. 17: LUKS

LUKS ber om å holdes orientert om fremdriften for å gi godstransporten mulighet til å utføre arbeidet deres på en forsvarlig måte. Videre bes det om at adkomstveier holdes åpne, slik at det er fremkommelig for kjøretøyene som benyttes av bransjen.

Frihøyder, bredder, etc. for kjøretøyer som benyttes må følge regelverkets krav: 4,5 m frihøyde og minimumsbredde på 3,2 m (bilens bredde inkl. speil). Krav i TEK10 må ivaretas på lik linje med krav til universell utforming, og IK-Mat forskriften må følges hva gjelder uavbrutt kjølekjede. Arbeidstilsynets regler om avstand fra biloppstillingsplass/varemottak til varenes plassering må ikke overstige 50 m, og denne transportveien må være fri for snø og is. Bransjens egen standard, som også inneholder offentlige myndighetskrav for vareleveranser/henting, har løsninger for dette. BVL og HMS beskrivelsene for varetransport kan finnes på LUKS sine hjemmesider.

Kommentar:

Forprosjektet la opp til at deler av Olav Kyrres gate kunne være i bruk under anleggsperioden, mens detaljprosjekteringen viser at dette ikke kan la seg gjøre. Se vedlegg A – *Opprustning av Olav Kyrres gate – Endringer fra forprosjekt* og vedlegg H – *Vurdering av faseplaner fra forprosjekt*. Man har foreslått alternative ruter for vareleveringen til tilstøtende eiendommer under anleggsperioden, se vedlegg B – *Faseplaner ved stengt gate*. Det vil bli organisert et orienteringsmøte med BIR og LUKS.

Dok. 18: Hordaland fylkeskommune

Hordaland fylkeskommune slutter seg til vurderingene i fagnotatet til Bergen kommune, datert 19.10.2017.

Hordaland fylkeskommune har merknader til endringene fra forprosjektet: Forprosjektet la opp til at deler av Olav Kyrres gate kunne være i bruk under byggeperioden, mens detaljprosjekteringen har vist at dette ikke kan la seg gjøre. Det har blitt anslått en byggeperiode på et år, hvor Olav Kyrres gate vil være stengt. Da gaten er svært viktig for kollektivsystemet er det av stor betydning at midlertidige holdeplasser og traseer gjennom sentrum, og til busstasjonen, sikres tilstrekkelig kapasitet og god fremkommelighet. Ansvarlig konsulent, Statens vegvesen, Hordaland fylkeskommune, Skyss og Bergen kommune samarbeider for å sikre så gode midlertidige løsninger som mulig.

Kommentar:

Ingen kommentar.

Private Merknader Dok. 11: Bjørn Tore Lavik ved BOB BEFAS AS på vegne av Handelens og sjøfartens hus

Det er tre forhold Handelens- og Sjøfartens Hus ber om at tas hensyn til:

- Ber om at varmekabler langs Olav Kyrres gate 11 utbedres eller reetableres.
- Ber om fagmessig tekking av overlys/lyskummer langs hele fasaden til Olav Kyrres gate 11, som i dag i praksis er nedgravd under eksisterende toppdekke. Det ønskes tilbakemelding på hvordan dette er tenkt løst, i tillegg til at det foretas nødvendig fuktsikring av kjeller.

- Ber om at tilkomst til eiendommen for ansatte og besøkende opprettholdes i anleggsperioden. Forventer fortløpende dialog med de leietakere dette gjelder.

Kommentar:

Prosjekteringsansvarlig vil holde kontakt med huseiere langs Olav Kyrres gate, og diskutere muligheten for å utbedre/retablere privat infrastruktur i offentlig gate under anleggsfasen. Tilkost til eiendommer langs gaten vil bli ivaretatt under anleggsfasen, men er ikke vist på tegninger.

Fremdrift

Det tas utgangspunkt i en byggetid på ca. 1 år med oppstart januar 2019. Se vedlegg B – *Faseplaner ved stengt gate* for beskrivelse av faseplaner for anleggsarbeidet i gaten.